

V I Lenin

Förord till den ryska översättningen av boken "Brev från J Ph Becker, J Dietzgen, F Engels, K Marx och andra till F A Sorge och andra"

Den samling brev från Marx, Engels, Dietzgen, Becker och andra ledare för den internationella arbetarrörelsen under förra århundradet, som härmed presenteras för rysk publik, utgör ett nödvändigt komplement till vår ledande marxistiska litteratur.

Vi skall här inte i detalj uppehålla oss vid dessa brev betydelse för socialismens historia och för en allsidig belysning av Marx' och Engels' verksamhet. Denna sida av saken behöver inte förklaras. Låt oss bara anmärka, att man för att kunna förstå de publicerade breven måste ha kännedom om de grundläggande verken beträffande internationalens historia (se Jaekch, "Internationalen", rysk översättning av förlaget Znanije), vidare beträffande den tyska och amerikanska arbetarrörelsens historia (se Franz Mehring, "Den tyska socialdemokratins historia", och Morris Hillquit, "Socialismens historia i Amerika") etc.

Vi ämnar inte heller försöka att här ge en allmän framställning av innehållet i denna brevväxling eller en värdering av de olika historiska perioder, till vilka den hör. Mehring har på ett utomordentligt sätt gjort detta i sin artikel "Der Sorgesche Briefwechsel" (Die Neue Zeit, 25. Jahrg., Nr. 1 und 2), som förläggaren antagligen kommer att bifoga denna översättning eller som kommer att utges i en separat rysk upplaga.

De lärdomar, som det kämpande proletariatet måste dra av en bekantskap med de intima sidorna av Marx' och Engels' verksamhet under nära 30 år (1867-95), erbjuder ett särskilt intresse för de ryska socialisterna under den revolutionära epok vi lever i. Det är därför inte förvånande, att också i vår socialdemokratiska litteratur de första försöken att låta läsarna stifta bekantskap med Marx' och Engels' brev till Sorge förknippades med "kamp"-frågorna om den socialdemokratiska taktiken i den ryska revolutionen (Plechanovs Sovremennaja Zjizn och den mensjevikiska Otkliki). Vi ämnar rikta läsarnas uppmärksamhet just på en värdering av de ställen i den publicerade brevväxlingen, som är särskilt viktiga med tanke på arbetarpartiets nuvarande uppgifter i Ryssland.

Oftast uttalade sig Marx och Engels i sina brev om den brittisk-amerikanska och tyska arbetarrörelsens brännande frågor. Detta är naturligt, ty de var tyskar, som vid denna tid levde i England och brevväxlade med sin amerikanske kamrat. Om den franska arbetarrörelsen och särskilt om Pariskommunen uttalade sig Marx betydligt oftare och utförligare i de brev han skrev till den tyske socialdemokraten Kugelmann.¹

Det är ytterst lärorikt att jämföra hur Marx och Engels uttalade sig om den brittisk-amerikanska och den tyska arbetarrörelsens frågor. Denna jämförelse får särskilt stor betydelse, om man beaktar att Tyskland å ena sidan och Storbritannien och Amerika å den andra representerar olika stadier av den kapitalistiska utvecklingen, olika former för det herravälde bourgeoisin som klass utövar i dessa länders hela politiska liv. Ur vetenskaplig synpunkt har vi här att göra med ett prov på materialistisk dialektik, förmågan att skjuta i förgrunden och understryka olika punkter, olika sidor av frågan allt efter de konkreta säregheterna hos de ena eller andra politiska och ekonomiska förhållandena. Med tanke på

---

¹ Se *Brev från K Marx till dr Kugelmann*. Översättningen redigerad och försedd med förord av N Lenin, S:t Petersburg 1907. (Se [Förord till den ryska översättningen av K Marx' brev till L Kugelmann](#))

arbetarpartiets praktiska politik och taktik har vi här att göra med ett prov på hur ”Kommunistiska manifestets” skapare fastställde det kämpande proletariats uppgifter allt efter den nationella arbetarrörelsens olika etapper i de olika länderna.

Vad Marx och Engels skarpast kritiserar hos den brittisk-amerikanska socialismen är dess isolering från arbetarrörelsen. Genom alla deras talrika uttalanden om ”socialdemokratiska federationen” (Social Democratic Federation) i England och om de amerikanska socialisterna löper som en röd tråd anklagelsen att de förvandlat marxismen till en dogm, till ”förstenad [starre] ortodoxi”, att de i den ser ”en trossymbol och inte en *vägledning till handling*”, att de inte förstår att inordna sig i den teoretiskt hjälplösa men levande, massomfattande, mäktiga arbetarrörelsen, som går bredvid dem. ”Var skulle vi stå idag”, utropar Engels i ett brev av den 27 januari 1887, ”om vi från 1864 till 1873 hade envisats att endast samarbeta med dem, som öppet antog vårt program?” Och i ett föregående brev (28 december 1886) skriver han på tal om det inflytande som Henry Georges idéer utövade på arbetarklassen i Amerika:

”En eller två miljoner arbetarröster nästa november för ett äkta [bona fide] arbetarparti är för ögonblicket oändligt mycket mera värda än hundratusen röster för ett i teoretiskt avseende oklanderligt program.”

Detta är mycket intressanta ställen. Det fanns hos oss socialdemokrater, som skyndade sig att utnyttja dem till försvar för idén om en ”arbetarkongress” eller något i stil med Larins ”breda arbetarparti”. Varför då inte till försvar för ett ”vänsterblock”? frågar vi dessa brådstörtade ”utnyttjare” av Engels. De brev citaten hämtats ur härrör från den tid, då arbetarna i Amerika vid valen röstade på Henry George. Fru Wischnewetzky – en amerikanska som var gift med en ryss och som översatte Engels’ verk – bad, såsom man kan se av Engels’ svar till henne, denne att riktigt ordentligt kritisera Henry George. Engels skrev (28 december 1886), *att tiden ännu inte kommit* för detta, ty det vore bättre att ett arbetarparti började bildas, även om det skedde på basis av ett inte helt oklanderligt program. Senare skulle arbetarna själva förstå vad saken gällde, ”lära av de egna felen”, men ”allt som kan fördröja eller förhindra det nationella förenandet av arbetarpartiet – likgiltigt på basis av vilket program – skulle jag anse som ett stort fel”.

Men givetvis förstod Engels utmärkt väl hur heltigenom absurda och *reaktionära* Henry Georges idéer var ur socialistisk synpunkt, vilket han många gånger påpekade. I brevväxlingen med Sorge finns ett ytterst intressant brev från Marx av den 20 juni 1881, där han ger en värdering av Henry George som den *radikala bourgeoisins ideolog*. ”Teoretiskt är mannen fullständigt efterbliven [total arriére]”, skrev Marx. Och med denne utpräglad reaktionäre socialist fruktade inte Engels att gå tillsammans vid valen, om det bara fanns folk, som kunde förutsäga för massorna ”följderna av deras egna fel” (Engels i brevet av den 29 november 1886).

Beträffande ”arbetets riddare” (Knights of Labor), de amerikanska arbetarnas dåvarande organisation, skrev Engels i samma brev att ”den svagaste [ordagrant: ruttnaste, faulste] sidan hos Knights of Labor var deras *politiska neutralitet* ... Det första stora steget av betydelse i varje nytt land som inträder i rörelsen, är alltid arbetarnas konstituerande som självständigt politiskt parti, likgiltigt hur, bara det är ett distinkt arbetarparti.”

Det är uppenbart, att man härav inte kan dra den ringaste slutsats till försvar för ett språng från socialdemokratin till en partilös arbetarkongress etc. Var och en som inte vill träffas av Engels’ anklagelse att degradera marxismen till en ”dogm”, till ”ortodoxi”, ”sektarism” etc, måste dock härav dra slutsatsen, att det är nödvändigt att ibland tillåta gemensamma

valkampanjer med radikala ”socialreaktionärer”.

Men intressantare är det naturligtvis att inte så mycket dröja vid dessa amerikansk-ryska paralleller (vi har varit tvungna att beröra dem för att svara våra motståndare) som vid den brittisk-amerikanska arbetarrörelsens *grundläggande drag*. Dessa drag är frånvaron av något så när betydande, allmänt nationella *demokratiska* uppgifter för proletariatet; proletariatets fullständiga underordnande under den borgerliga politiken; de små socialistiska gruppernas och klickarnas sekteristiska isolering från proletariatet; frånvaron av ens den ringaste framgång för socialisterna bland arbetarmassorna vid valen etc. Den som glömmer dessa grundläggande betingelser och dristar sig att dra vittgående slutsatser av de ”amerikansk-ryska parallellerna”, den avslöjar en höggradig ytlighet.

När Engels så starkt betonar arbetarnas ekonomiska organisationer under dylika förhållanden, så gör han det därför, att det är fråga om den mest etablerade demokratiska ordningen, som ställer proletariatet inför rent socialistiska uppgifter.

När Engels betonar vikten av ett självständigt arbetarparti, om också med ett dåligt program, så gör han det därför att det är fråga om länder, där det hittills inte funnits ens en antydan till någon politisk självständighet hos arbetarna, där arbetarna i politiken för det mesta travat och fortfarande travar efter bourgeoisin.

Det skulle vara att håna Marx’ historiska metod, om man försökte utsträcka slutsatserna av dessa resonemang till att gälla för länder eller historiska situationer, där proletariatet skapat sitt parti tidigare än de liberala borgarna, där proletariatet inte har de allra ringaste traditioner i att rösta på borgerliga politikusar, där inte socialistiska utan borgerligt demokratiska uppgifter står direkt på dagordningen.

Vår tanke blir ännu klarare för läsaren, om vi jämför Engels’ uttalanden om den brittisk-amerikanska rörelsen med hans uttalanden om den tyska.

Sådana uttalanden, och ytterst intressanta, finns det också gott om i den publicerade brevväxlingen. Och som en röd tråd löper genom dessa uttalanden något helt annat: en varning för arbetarpartiets ”högerflygel”, ett skoningslöst (understundom – såsom hos Marx 1877-79 – rasande) krig mot *opportunisten* inom socialdemokratien.

Låt oss först ge belägg för detta genom citat ur breven och därefter ingå på en värdering av denna företeelse.

Framför allt måste man här nämna Marx’ uttalanden om Höchberg & Co. I sin artikel ”Der Sorgesche Briefwechsel” försöker Franz Mehring tona ner Marx’ angrepp och likaså Engels’ senare angrepp på opportunisterna – och det gör han enligt vår mening en smula för ivrigt. Särskilt beträffande Höchberg & Co förfäktar Mehring sin mening att Marx bedömt Lassalle och lassalleanerna oriktigt. Men det som här intresserar oss är, vi upprepar det, inte en historisk bedömning av huruvida Marx’ angrepp mot vissa socialister var riktiga eller överdrivna, utan Marx’ *principiella* bedömning av bestämda *strömningar* inom socialismen överhuvudtaget.

När Marx beklagar de tyska socialdemokraternas kompromisser med lassalleanerna och Dühring (brevet av den 19 oktober 1877), fördömer han likaledes kompromissen ”med ett helt band omogna studenter och överkloka doktorer [”doktor” är på tyska en vetenskaplig grad, som motsvarar vår ”licentiat” eller en ”universitetsabsolvent av första kategorin”], vilka vill ge socialismen en ’högre, ideell’ vändning, dvs ersätta den materialistiska basen (som kräver allvarligt, objektivt studium, om man vill använda den) med modern mytologi, med dess

gudinnor rättvisa, frihet, jämlikhet och fraternité [broderskap]. Herr dr Höchberg, som utger Die Zukunft, är en representant för denna riktning och har 'köpt sig in' i partiet – må vara med de 'ädlaste' avsikter, men jag struntar i 'avsikter'. Något miserablare än hans program för Die Zukunft har sällan sett dagens ljus med mer 'anspråkslösa pretentioner'." (Brev nr 70)

I ett annat brev, skrivet nästan två år senare (19 september 1879), vederlägger Marx skvallret, att Engels och han står bakom *J Most*, och ger Sorge en ingående redogörelse för sitt förhållande till opportunisterna i det tyska socialdemokratiska partiet. Tidskriften Die Zukunft leddes av Höchberg, Schramm och Eduard Bernstein. Marx och Engels *vägrade* att medverka i en dylik publikation, och då det blev fråga om att grunda ett nytt partiorgan med deltagande av samme Höchberg och med hans ekonomiska stöd, krävde Marx och Engels först – för kontroll över denna "blandning av doktorer, studenter och katedersocialister" – att den av dem föreslagne ansvarige redaktören Hirsch skulle accepteras, och därefter vände de sig med en direkt rundskrivelse till Bebel, Liebknecht och andra av det socialdemokratiska partiets ledare och varskodde dessa om att de skulle öppet bekämpa en "sådan förflackning [Verluderung är ett *ännu starkare* ord i tyskan] av teorin och partiet", om riktningen Höchberg, Schramm och Bernstein inte ändrade sig.

Detta var den tid i det tyska socialdemokratiska partiet, som Mehring i sin "Historia" kallade "förvirringens år" ("Ein Jahr der Verwirrung"). Efter "undantagslagen" 217 fann partiet inte genast den riktiga vägen utan förföll först till Mosts anarkism och sedan till Höchberg & Co:s opportunism. "Dessa herrar, teoretiska nollor, praktiskt odugliga", skriver Marx om Höchberg, "vill dra ut tänderna på socialismen (som de lagt tillräta för sig enligt universitetsrecepten) och framför allt på det socialdemokratiska partiet, de vill upplysa arbetarna eller, som de uttrycker sig, inympa 'element av bildning' hos dem, ehuru de själva endast har en förvirrad halvbildning, och framför allt göra partiet respektabelt i kälkborgarens ögon. De är eländiga kontrarevolutionära pratmakare."

Marx' "rasande" attack ledde till att opportunisterna retirerade och – försvann. I ett brev av den 19 november 1879 meddelar Marx, att Höchberg hade avlägsnats ur redaktionskommissionen och att partiets alla inflytelserika ledare – Bebel, Liebknecht, Bracke etc – *hade tagit avstånd* från hans idéer. Socialdemokraternas partiorgan, Der Sozialdemokrat, började utkomma under redaktion av Vollmar, som på den tiden tillhörde partiets revolutionära flygel. Ett år senare (5 november 1880) berättar Marx, att Engels och han ständigt kämpat mot det "miserabla" sätt varpå Der Sozialdemokrat skötts och ofta kämpat *skarpt* ("wobei's oft scharf hergeht"). Liebknecht var hos Marx 1880 och lovade, att det skulle bli en "förbättring" *i alla avseenden*.

Freden var återupprättad och kriget kom aldrig till öppet utbrott. Höchberg drog sig tillbaka, och Bernstein blev en revolutionär socialdemokrat – åtminstone till Engels' död år 1895.

I sitt brev till Sorge av don 20 juni 1882 talar Engels om denna kamp som något vilket redan tillhör det förgångna: "I Tyskland går saker och ting på det hela taget förträffligt. Visserligen har herrar partilitteratörer försökt genomföra en reaktionär, borgerligt tam, bildad vändning, men de har fullkomligt misslyckats. Den infama behandling, som de socialdemokratiska arbetarna överallt är utsatta för, har gjort dessa långt mera revolutionära än de var för tre år sedan ... Dessa herrar [partilitteratörerna] vill till varje pris tiggas sig fria från socialistlagen genom mildhet och saktmod, genom kryperi och tamhet, därför att den skoningslöst berövar dem deras litterära inkomstkälla. Så snart lagen upphävts ... kommer splittringen antagligen att bli öppen och herrarna Viereck, Höchberg & Co att bilda en separat högerflygel, där man då kan förhandla med dem från fall till fall, tills de slutligen definitivt trattar på rumpan. Vi

förklarade detta redan omedelbart efter socialistlagens utfärdande, då Höchberg och Schramm i Jahrbuch publicerade ett under rådande omständigheter fullständigt infamt omdöme om den hittillsvarande partiverksamheten och krävde ett mera bildat [”jebildetes” i stället för ”gebildetes” – Engels syftar på de tyska litteratörernas Berlin-uttal], respektabelt och elegant uppförande från partiets sida ...”

Den år 1882 gjorda förutsägelsen om bernsteinismen bekräftades år 1898 och de följande åren på ett glänsande sätt.

Och från denna tid, särskilt efter Marx’ död är Engels – det kan utan överdrift sägas – outtröttlig i sina ansträngningar att ”räta ut” det som de tyska opportunisterna gjort krokigt.

Slutet av år 1884. Engels fördömer de ”småborgerliga fördomarna” hos de tyska socialdemokratiska riksdagsledamöterna som röstat för subventioner för ångbåtstrafiken (”Dampfersubvention”, se Mehrings ”Historia”). Engels meddelar Sorge att han måste föra en omfattande brevväxling av denna anledning (brevet av den 31 december 1884).

År 1885. Engels ger en värdering av hela affären med ”Dampfersubvention” och skriver (3 juni) att ”det närapå kom till splittring”. De socialdemokratiska riksdagsledamöternas ”kalkborgerlighet” var ”kolossal”. En ”småborgerligt socialistisk fraktion är oundviklig i ett land som Tyskland”, säger Engels.

År 1887. Engels svarar Sorge, som har skrivit till honom att partiet blamerar sig genom att till riksdagsledamöter välja personer som Viereck (en socialdemokrat av Höchbergs typ). Det finns inget annat att göra, rättfärdigar sig Engels, varifrån skall arbetarpartiet ta goda riksdagsledamöter. ”Herrarna på högerflygeln vet, att de fortfarande tolereras endast till följd av socialistlagen och genast kommer att få luften den dag partiet återfår sin rörelsefrihet.” Ja, det är överhuvudtaget bättre, ”om partiet är bättre än sina parlamentshjältar – än tvärtom” (3 mars 1887). Liebknecht är försonare – beklagar sig Engels – han skyler ständigt över meningsskiljaktigheterna med fraser. Men om det kommer till splittring, kommer han i det avgörande ögonblicket att vara med oss.

År 1889. Två internationella socialdemokratiska kongresser i Paris. Opportunisterna (med de franska possibilisterna i spetsen) bröt sig loss från de revolutionära socialdemokraterna. Engels (han var då 68 år) kastar sig som en yngling in i striden. En rad brev (från den 12 januari till 20 juli 1889) är ägnad kampen mot opportunisterna. Men inte bara de utan också tyskarna – Liebknecht, Bebel o a – får sin beskärda del för sin försonlighet.

Possibilisterna har sålt sig till regeringen, skriver Engels den 12 januari 1889. Och han beslår medlemmarna av den brittiska socialdemokratiska federationen (SDF) med att ha allierat sig med possibilisterna. ”Skrivandet och springandet i samband med den förbannade kongressen ger mig inte tid till något annat” (11 maj 1889). Possibilisterna är på benen, men de våra sover, förargar sig Engels. Nu kräver t o m Auer och Schippel, att vi skall bege oss till possibilisternas kongress. Men detta har ”äntligen” öppnat ögonen på Liebknecht. Engels skriver stridsskrifter tillsammans med Bernstein (undertecknade av Bernstein – Engels kallar dem ”våra stridsskrifter”) mot opportunisterna.

”Utom socialdemokratiska federationen har possibilisterna ingen enda socialistisk organisation i hela Europa på sin sida [8 juni 1889] . De har därför inget annat att falla tillbaka på än de ickesocialistiska Trade Unions ... [till kännedom för anhängarna av ett brett arbetarparti, en arbetarkongress etc i vårt land!] Från Amerika får de en *Knight of Labor*.” Motståndaren är densamma som under kampen mot bakunisterna ”... bara med den skillnaden

att den anarkistiska flaggan utbyts mot den possibilistiska: man säljer sina principer till bourgeoisie mot koncessioner en detail och särskilt mot väl betalda poster för ledarna (i stadsfullmäktige, arbetsförmedlingar etc)". Brousse (possibilisternas ledare) och Hyndman (ledare för socialdemokratiska federationen, som förenat sig med possibilisterna) angriper den "auktoritära marxismen" och vill bilda "kärnan i en ny international".

"Men Du kan inte föreställa Dig hur naiva tyskarna är. Det har kostat mig oändlig möda att få till och med Bebel att inse vad det egentligen handlar om ..." (8 juni 1889). Och då båda kongresserna ägt rum, då de revolutionära socialdemokraterna visat sig vara flera än possibilisterna (som hade förenat sig med tradeunionisterna, med socialdemokratiska federationen, med en del av österrikarna etc), då jublar Engels (17 juli 1889). Han gläds över att Liebknechts och andras planer och förslag i försonlig riktning misslyckats (20 juli 1889). "Men det är rätt åt våra sentimentala försoningsbröder, att de för alla sina vänskapsbetygelser får denna kraftiga spark på det ställe där ryggen byter namn. Det skall väl kurera dem för en tid."

... Mehring ("Der Sorgesche Briefwechsel") har rätt i att Marx och Engels föga tänkte på "god ton": "... de överlade inte länge varje smäll de gav men grinade inte heller illa för varje smäll de fick ... 'Om de tror, att deras nålstick kan tränga igenom min gamla, välgarvade och tjockhudade fäll, så misstar de sig', skrev Engels en gång." Och denna immunitet, som de tillägnat sig, skriver Mehring om Marx och Engels, förutsatte de också hos andra.

År 1893. Uppgårelsen med "fabianerna", vilken ligger nära till hands – när man vill bilda sig ett omdöme om bernsteinianerna (det var ju inte för ro skull som Bernstein "skolat" sin opportunism hos "fabianerna" i England). "Fabianerna här i London är ett band av strebrar, som har förstånd nog att inse det oundvikliga i den sociala omvälvningen men som omöjligt kan anförtro detta jättearbete åt det råa proletariatet allena och därför är vänliga nog att ställa sig i spetsen. Skräck för revolutionen är deras grundprincip. De är de 'bildade' par excellence². Deras socialism är municipalsocialism; kommunen, inte nationen, skall åtminstone tills vidare bli ägare av produktionsmedlen. Denna deras socialism framställs sedan som en sista men oundviklig konsekvens av den borgerliga liberalismen, och därav följer deras taktik att inte beslutsamt bekämpa liberalerna såsom motståndare utan driva dem till socialistiska konsekvenser, ergo³ att intrigera med dem, to permeate Liberalism with Socialism⁴ och inte uppställa socialistiska kandidater mot liberalerna, utan hänga på och tvinga på, respektive lura på liberalerna sådana. Att de därvid själva är de lurade och bedragna eller att de bedrar socialismen, det inser de naturligtvis inte.

Med stor flit har de också bland all smörja presterat några goda propagandaskrifter och faktiskt det bästa, som engelsmännen i detta avseende presterat. Men så snart de kommer in på sin specifika taktik – att släta över klasskampen – så blir det illa ställt. Därav kommer också deras fanatiska hat mot Marx och oss alla – på grund av klasskampen.

De har naturligtvis en mängd borgerliga anhängare och därigenom också pengar ..."

En klassisk värdering av den intellektuella opportunismen inom socialdemokratin

År 1894. Bondefrågan. "På kontinenten", skriver Engels den 10 november 1894, "växer med framgångarna lusten efter ännu mer framgång, och bondfångeriets i detta ords bokstavliga

² I högsta grad – Red

³ Alltså – Red

⁴ Att genomsyra liberalismen med socialism – Red

bemärkelse har kommit på modet. Först förklarar fransmännen i Nantes genom Lafargue inte bara ... att det inte är vårt göra att genom direkt ingripande från vår sida påskynda småböndernas ruiner, som kapitalismen ombesörjer åt oss, utan också att man måste direkt skydda småbönderna mot skattetryck, ockrare och storgodsägare. Det kan vi emellertid inte vara med på, emedan det för det första är dumt och för det andra omöjligt. Men nu kommer Vollmar i Frankfurt och vill muta *bonden överhuvudtaget*, ehuru den bonde, som han har att göra med i Oberbayern, inte är den skuldsatte småbonden vid Rhen utan en medelbonde och t o m storbonde, som utsuger drängar och pigor och säljer kreatur och spannmål i massor. Och det går inte att förlika sig därmed utan att uppge alla principer.”

Är 1894, den 4 december: ”... Bayrarna, som blivit mycket, mycket opportunistiska och nästan blivit ett ordinärt folkparti (dvs de flesta ledarna och många nykomlingar till partiet), hade i bayerska lantdagen röstat för budgeten i dess helhet, och särskilt Vollmar hade organiserat en bondeagitation för att fånga de oberbayerska storbönderna – folk med 25-80 acres jord (1030 hektar), som alltså inte kan klara sig utan lönarbetare – i stället för att vinna deras lantarbetare.”

Härav ser vi att Marx och Engels under mer än tio år systematiskt och ståndaktigt kämpade mot opportunisten i det tyska socialdemokratiska partiet och förföljde den intellektuella källborgerligheten och småborgerligheten inom socialismen. Detta är ett ytterst viktigt faktum. Den breda allmänheten vet, att den tyska socialdemokratin anses vara ett mönster för proletariats marxistiska politik och taktik, men den vet inte vilket oavbrutet krig marxismens grundare var tvungna att föra mot detta partis ”högerflygel” (Engels’ uttryck). Det är ingen tillfällighet att detta krig kort efter Engels’ död förvandlades från ett dolt krig till ett öppet. Detta är ett oundvikligt resultat av den tyska socialdemokratins historiska utveckling under decennierna.

Och idag urskiljer vi särskilt tydligt två linjer i Engels’ (och Marx’) råd, anvisningar, korrigeringar, hotelser och förmaningar. De manade med största eftertryck de brittisk-amerikanska socialisterna att smälta samman med arbetarrörelsen, att driva ut den trångsynta och förbenade sekteristiska andan ur sina organisationer. De lärde med största eftertryck de tyska socialdemokraterna, att dessa inte fick förfalla till källborgerlighet, till ”parlamentarisk idiotism” (Marx’ uttryck i brevet av den 19 september 1879), till småborgerligt intellektuell opportunism.

Är det inte karakteristiskt, att våra socialdemokratiska skvallertanter börjat kackla om råden av det förstnämnda slaget, medan de tiger som muren om råden av det andra slaget? Är inte en sådan ensidighet vid värderingen av Marx’ och Engels’ brev det bästa beviset på en hos oss rådande viss, rysk, socialdemokratisk ... ”ensidighet”?

För närvarande, då den internationella arbetarrörelsen visar symptom på en djupgående jäsning och vacklan, då opportunistens, den ”parlamentariska idiotismens” och den källborgerliga reformismens ytterligheter gett upphov till den revolutionära syndikalismens motsatta ytterligheter, får den allmänna linjen i Marx’ och Engels’ ”korrigeringar” till den brittisk-amerikanska och den tyska socialismen en utomordentlig betydelse.

I länder, där det *inte* finns något socialdemokratiskt arbetarparti, inte finns några socialdemokratiska deputerade i parlamentet, inte finns någon systematisk, ståndaktig socialdemokratisk politik vare sig vid valen eller i pressen etc – i sådana länder måste, lärde Marx och Engels, socialisterna *till varje pris* bryta den snäva sekterismen och *ansluta sig* till arbetarrörelsen för att *politiskt väcka* proletariats. Ty i Storbritannien och Amerika har

proletariatet under 1800-talets sista tredjedel uppvisat så gott som ingen politisk självständighet. Den politiska arenan i dessa länder – där det nästan fullständigt saknades borgerligt demokratiska historiska uppgifter – upptogs helt och hållet av en triumferande, självgod bourgeoisie, som inte har sin like i världen i konsten att bedra, korrumpa och muta arbetarna.

Att tro att dessa Marx' och Engels' råd till den brittisk-amerikanska arbetarrörelsen enkelt och direkt kan tillämpas på förhållandena i Ryssland – det innebär att inte använda marxismen för att klargöra dess *metod*, inte för att *studera* arbetarrörelsens konkreta historiska säregenheter i bestämda länder, utan för att göra upp småaktiga, fraktionella, intellektuella mellanhavanden.

I ett sådant land däremot, där den borgerligt demokratiska revolutionen fortfarande var oavslutad, där en ”med parlamentariska former utpyntad militärdespotism” (Marx' uttryck i hans ”Kritik av Gotha-programmet”) härskat och härskar, där proletariatet redan sedan länge är indraget i politiken och bedriver en socialdemokratisk politik – i ett sådant land fruktade Marx och Engels framför allt den parlamentariska förflackningen, det kälkborgerliga föringandet av arbetarrörelsens uppgifter och slagkraft.

Vi är så mycket mera förpliktade att understryka och ställa *denna* sida av marxismen i förgrunden under den borgerligt demokratiska revolutionens epok i Ryssland, eftersom hos oss en vitt spridd ”glänsande” och rik liberalt borgerlig press med tusen röster trumpetar för proletariatet om den tyska arbetarrörelsens ”förebildliga” lojalitet, parlamentariska legalitet, anspråkslöshet och moderation i grannlandet.

Denna egennyttiga lögn, som de borgerliga förrädarna mot den ryska revolutionen tillgriper, beror inte på en tillfällighet eller på att några före detta eller framtida ministrar ur kadettläget är personligen fördärvade. Den beror på de ryska liberala godsägarnas och liberala borgarnas djupgående ekonomiska intressen. Och i kampen mot denna lögn, mot denna ”massfördomning” (”Massenverdummung” – Engels' uttryck i brevet av den 29 november 1886) bör Marx' och Engels' brev tjäna som ett oersättligt vapen för alla socialister i Ryssland.

De liberala borgarnas egennyttiga lögn visar folket de tyska socialdemokraternas mönstergilla ”anspråkslöshet”. Ledarna för dessa socialdemokrater, grundarna av marxismens teori, säger oss:

”Fransmännens revolutionära språk och aktion har gjort att herrar Viereck & Co:s [opportunistiska socialdemokrater i den tyska socialdemokratiska riksdagsgruppen] hyckleri verkar ganska matt [det är här fråga om bildandet av ett arbetarparti i den franska kammaren och om strejken i Decazeville, som isolerade de franska radikalerna från det franska proletariatet]. I den senaste debatten om socialistlagen deltog endast Bebel och Liebknecht och båda gjorde det mycket bra. I och med denna debatt kan vi åter visa oss i anständigt sällskap, vilket ingalunda varit fallet med alla debatter. Överhuvudtaget är det bra, att tyskarnas ledande roll [i den internationella socialistiska rörelsen] i viss mån bestrids, särskilt sedan de valt in så många kälkborgarelement (vilket visserligen var oundvikligt). *Under lugna tider blir allting kälkborgerligt i Tyskland*; därför är den franska konkurrensens gadd *absolut nödvändig ...*” (Brevet av den 29 april 1886)

Detta är de lärdomar Rysslands socialdemokratiska arbetarparti, som företrädesvis står under den tyska socialdemokratins ideologiska inflytande, grundligare måste tillägna sig. Dessa lärdomar erhåller vi inte genom ett eller annat enskilt ställe i brevväxlingen mellan 1800-talets största män utan genom hela andan och hela innehållet i deras kamratliga, rättframma, från

diplomati och småaktiga beräkningar fria kritik av proletariatets internationella erfarenheter. I hur hög grad alla brev från Marx och Engels verkligen är genomsyrade av denna anda, kan man se också av följande, visserligen relativt speciella men i gengäld ytterst karakteristiska ställen.

År 1889 började i Storbritannien en ung, frisk, av ny, revolutionär anda fylld rörelse bland utbildade och okvalificerade arbetare (gasverksarbetare, dockarbetare osv). Engels blir entusiastisk över den. Han framhåller jublande den roll som spelades av Tussy, Marx' dotter, som agiterade bland dessa arbetare. ”Det mest motbjudande här är”, skriver han från London den 7 december 1889, ”den hos arbetarna djupt inrotade borgerliga ‘respectability’⁵. Socialt är samhällets indelning i otaliga, obestridligt erkända skikt, vart och ett med sin egen stolthet men också med sin medfödda respekt för sina ‘betters’⁶ och ‘superiors’⁷, så gammal och grundmurad, att bourgeoisin ännu har det tämligen lätt att lura massorna. Jag är ingalunda säker på, att inte exempelvis John Burns i hemlighet är stoltare över sin popularitet hos kardinal Manning, lordmayorn⁸ och bourgeoisin överhuvudtaget än över sin popularitet inom sin egen klass. Och Champion – en f d löjtnant – har i årtal intrigerat med borgerliga, särskilt konservativa element, predikat socialism på prästernas Church Congress⁹ etc. Och till och med Tom Mann, som enligt min mening är den bäste av dem allihop, talar gärna om att han skall luncha med lordmayorn. Om man jämför detta med fransmännen, så fattar man vad en revolution är bra för.”

Kommentarer är överflödiga.

Ytterligare ett exempel. År 1891 hotade ett krig att bryta ut i Europa. Engels brevväxlade med Bebel om detta, och de var ense om att de tyska socialisterna, ifall Ryssland angrep Tyskland, borde kämpa desperat såväl mot ryssarna som mot ryssarnas alla bundsförvanter. ”Om Tyskland strypps, så kommer också vi att stryppas, medan kampen i gynnsammaste fall kan bli så häftig, att Tyskland endast genom revolutionära medel kan hålla stånd och att det därför blir mycket möjligt att vi blir tvungna att ta hand om rodret och spela 1793.” (Brevet av den 24 oktober 1891)

Till kännedom för de opportunisterna, som skrikit ut för hela världen att ”jakobinska” perspektiv för det ryska arbetarpartiet år 1905 var icke-socialdemokratiska! Engels påpekade direkt för Bebel möjligheten av att socialdemokraterna måste delta i en provisorisk regering.

Det är helt naturligt att Marx och Engels med en sådan uppfattning om de socialdemokratiska arbetarpartiernas uppgifter var fyllda av den ljusaste tro på den ryska revolutionen och på dess väldiga betydelse för hela världen. I denna brevväxling kan man under en period av nästan tjugo år följa hur lidelsefullt de väntade på revolutionen i Ryssland.

Ta Marx' brev av den 27 september 1877. Krisen i öster väcker entusiasm hos Marx. ”Ryssland ... har länge stått på tröskeln till en omvälvning; alla element därtill är färdiga. De duktiga turkarna har påskyndat explosionen med flera år genom de slag de utdelat ... Omvälvningen kommer secundum artem [enligt konstens alla regler] att börja med *konstitutionskokotteri* och sedan blir det ett skönt spektakel [il y aura un beau tapage]. Om inte Moder natur är oss särskilt onådig kommer vi att få uppleva denna glädjestund.” (Marx var då 59 år.)

⁵ Anständigheten – Red

⁶ Bättre ställda – Red

⁷ Överordnade – Red

⁸ Överborgmästaren – Red

⁹ Kyrkokongress – Red

Moder natur lät inte Marx uppleva ”denna glädjestund” – och hon kunde väl inte heller göra det. Men han *förutsade* ”konstitutionskokotteriet”, och hans ord förefaller också som skrivna igår om första och andra duman i Ryssland. Men varningen till folket beträffande ”konstitutionskokotteriet” utgjorde ju också ”den levande själen” i den av liberalerna och opportunisterna så hatade bojkottaktiken . . .

Eller ta Marx’ brev av den 5 november 1880. Han jublar med anledning av ”Kapitalets” framgång i Ryssland och ställer sig på Narodnaja Volja-anhängarnas sida mot Tjornyj Peredelanhängarnas då just uppkomna grupp. Marx fattade riktigt de anarkistiska elementen i deras åsikter och – eftersom han inte kände och vid denna tid inte kunde känna till den utveckling till socialdemokrater, som de narodistiska Tjornyj Peredelanhängarna i framtiden skulle genomgå – angriper han anhängarna av denna grupp med hela skärpan i sin bitande sarkasm:

”Dessa herrar är emot alla politisk-revolutionära aktioner. Ryssland skall göra en saltomortal in i det anarkistisk-kommunistisk-ateistiska tusenårsriket! Under tiden förbereder de detta språng genom urtråkig doktrinarism, vars så kallade principes courent la rue depuis feu Bakounine¹⁰.”

Man kan härav se hur Marx skulle ha värdesatt betydelsen av ”politisk-revolutionära aktioner” från *socialdemokratins* sida i Ryssland år 1905 och de följande åren.¹¹

Ta brevet från Engels av den 6 april 1887. ”I stället förefaller det som en kris förestod i Ryssland. De sista attentaten har så där tämligen slagit botten ur tunnan ...” Brevet av den 9 april 1887 – detsamma ... ”Armén är full av missnöjda konspirerande officerare. [Engels stod då under intryck av Narodnaja Volja-anhängarnas revolutionära kamp, satte sitt hopp till officerarna och såg ännu inte den revolutionära andan hos den ryske soldaten och matrosen, som på ett så lysande sätt trädde i dagen aderton år senare ...] Jag tror inte att det kommer att hålla detta året ut. Och då det bara går löst i Ryssland, då hurra!”

Brevet av den 23 april 1887: ”I Tyskland förföljelse på förföljelse [mot socialisterna]. Det verkar som om Bismarck ville ha allt färdigt så att man, då revolutionen i Ryssland bryter ut, vilket nu väl endast kan vara en fråga om månader, skall kunna sätta igång [losgeschlagen werden] också i Tyskland.”

Månaderna visade sig vara mycket, mycket långa. Utan tvivel kan man finna källborgare, som med rynkade ögonbryn och pannan i veck skarpt fördömer Engels’ ”revolutionarism” eller nedlåtande ler åt den gamle revolutionärens och emigrantens gamla utopier.

Ja, Marx och Engels misstog sig mycket och ofta, då det gällde att fastställa revolutionens närhet, i sina förhoppningar på revolutionens seger (exempelvis år 1848 i Tyskland), i tron på den tyska ”republikens” närhet (”att dö för republiken” skrev Engels om denna epok med tanke på sin sinnesstämning som deltagare i fälttåget för riksförfattningen 1848-49). De misstog sig 1871, då de sysslade med att ”resa södra Frankrike till uppror, något som de [Becker skriver ”vi” om _sig och sina närmaste vänner: brevet nr 14, den 21 juli 1871] offrade

¹⁰ Principer sedan salig Bakunin saluförs i gathörnen. – *Red.*

¹¹ Apropå. Om minnet inte sviker mig, berättade Plechanov eller V I Zaslutj för mig åren 1900-03, att det existerade ett brev från Engels till Plechanov om *Våra meningsskiljaktigheter* och om karaktären av den revolution som förestod i Ryssland. Det vore intressant att exakt veta, om det fanns ett sådant brev, om det bevarats och om det inte är på tiden att publicera det.

och riskerade allt som stod i mänsklig förmåga för..." I samma brev: "Om vi i mars och april hade haft mera pengar, så skulle vi ha rest hela södra Frankrike till uppror och räddat Pariskommunen" (s 29). Men *sådana* misstag av det revolutionära tänkandets giganter, som arbetade på att höja och höjde hela världens proletariat över de små, alldagliga, bagatellartade uppgifternas nivå, är tusen gånger ädlare, storslagnare, *historiskt värdefullare och sannare* än den banala visdomen hos den officiella liberalismen, som sjunger, skriar, vädjar och spår om de revolutionära fåfängligheternas fåfänglighet, om det fruktlösa i den revolutionära kampen, om det lockande i kontrarevolutionära "konstitutionella" fantasier ...

Den ryska arbetarklassen kommer att tillkämpa sig frihet och genom sina med så många fel behäftade revolutionära handlingar ge Europa en stöt framåt – och må sedan filistrarna brösta sig över sin revolutionära överksamhets ofelbarhet.

Den 6 april 1907

N Lenin

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 15, s 229-249